

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Muu, mikä?

2. Pidätekö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita:

Saamelaiskäräjät arvioi uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista koskevaa esitystä lain piirissä olevien saamelaisten henkilöiden ja alkuperäiskansaoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että lainsäädännön uudistuksilla pyritään turvaamaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja vahvistamaan yhdenvertaista palvelujen saantia. Lainsäädäntöä olisi syytä uudistaa siten, että se velvoittaisi vahvemmin järjestämään palveluja saamen kielillä ja saamelaiskulttuuri huomioiden ja myös turvaisi perustuslain mukaisesti saamelaisten oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Saamelaiskäräjien tiedossa on, että sote-palveluja koskevan lainsäädännön soveltamisessa on eroavaisuuksia ja että asiakkaan äidinkielen ja kulttuurin huomioimaan velvoittavat kirjaukset eivät ole riittäviä palveluiden piirissä olevien saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi. Saamelaiskäräjien tietoon on tullut tapauksia, joissa haavoittuvassa asemassa olevilta alkuperäiskansaansa kuuluvilta vammaisilta henkilöiltä on käytännössä jopa evätty mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

Uuteen vammaispalvelulakiin on sisällytetty viittaus saamen kielilakiin, mikä toivottavasti vahvistaa kielellisten oikeuksien toteutumista vammaispalveluissa, mutta sen lisäksi vammaisten henkilöiden

palveluja koskevaan lainsäädäntöön olisi selkeästi kirjattava tarve huomioida henkilön kuuluminen alkuperäiskansaansa arvioitaessa henkilön yksilöllistä tilannetta ja palvelutarvetta. Saamelaiskäräjät korostaa erityisesti tarvetta turvata saamelaislasten ja -nuorten oikeus kasvaa alkuperäiskansakulttuuriin ja alkuperäiskansayhteisön jäseniksi vammaisuuden sitä estämättä. Saamelaiskäräjien näkemyksen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttäisi, että vammaispalvelulaki sisältäisi viittaukset saamelaisten alkuperäiskansa-asemaan ja oikeuksiin.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan palvelujen järjestämisessä on huomioitava asiakkaan kieli ja kulttuuritausta. Soveltamisalan tarkentaminen ei saa johtaa tilanteeseen, jossa erityispalvelujen saatavuutta koskevat ehdot estävät henkilöä saamasta palvelua omalla kielellään. Kuten sosiaalihuoltolaki edellyttää, on asiakkaan edun arvioinnissa kiinnitettävä huomiota siihen, miten ratkaisut parhaiten turvaavat kielellisen ja kulttuurisen taustan huomioimisen. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että saamenkielisten ja saamelaiskulttuurin huomioivien sote-palvelujen saatavuus on heikkoa ja usein sattumanvaraista ja voi olla riippuvaista yksittäisistä työntekijöistä. Tämän takia on huomioitava, että mikäli saamelaisen vammaisen henkilön tarvitsema palvelu olisi saatavilla saamen kielellä vain erityislainsäädännön piiriin kuuluvana palveluna, tulisi tämä ottaa huomioon arvioitaessa palvelun sopivuutta ja siten henkilön oikeutta palveluun. Ylipäätään palvelutarpeen arvioinnissa on otettava huomioon ihmisen elämäntilanne sisältäen kulttuurin, kielen, elämäntavan, toimintakyvyn ja elinympäristön. Tämä edellyttäisi, että palvelutarpeen arviointia tekeville ammattihenkilöille olisi riittävää osaamista huomioida henkilön kuuluminen alkuperäiskansaansa. Lain tulkinta ja soveltaminen on tehtävä ihmisoikeusmyönteisesti.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdoitus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Saamelaiskäräjät esittää huolensa tulkinnanvaraisesta käsitteestä, joka voi johtaa eroavaisuuksiin lain soveltamisessa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että erityisesti saamelaislasten ja -ikäihmisten oikeudet saada tarvitsemaansa palvelua turvataan lainsäädännöllä asianmukaisesti. Ikäihmisten palveluiden saatavuuden osalta Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että vammat ja sairaudet pääosin pahenevat iän myötä, jolloin käytännössä voi olla vaikea erottaa, mikä on ikääntymisestä johtuvaa avun tarvetta. Vaarana on, että sairauden etenemisestä johtuva toimintakyvyn heikkeneminen tai sairauden paheneminen määrittellään johtuvaksi korkeasta iästä, ja henkilön oikeus erityislainsäädännön palveluun jää toteutumatta. Saamelaisväestön näkökulmasta on ylipäätään tärkeää huomioida, että saamelaisväestö on jo valmiiksi heikommassa asemassa sote-palveluissa, sillä saamenkielisten palvelujen saatavuus toteutuu huonosti.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan vammaispalvelujen kokonaisuutta olisi arvioitava huomioiden eri lainsäädännön vaikutukset haavoittuvassa asemassa olevien saamelaisten vammaisten henkilöiden oikeuksiin. Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa oikeudellisesti tunnustettu alkuperäiskansa. Saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana turvaa Suomen perustuslaki ja useat kansainväliset sopimukset. YK:n vammaissopimus korostaa vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta muiden ihmisten kanssa. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisten alkuperäiskansa-asema ja -oikeudet tulevat huomioiduksi vammaispalvelulaissa saamelaisten vammaisten ihmisten tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Saamelaiset alkuperäiskansana on huomioitava YK: alkuperäiskansajulistuksen hengen mukaisesti. Suomi on alkuperäiskansajulistuksen ja loppuasiakirjan hyväksyessään muun muassa sitoutunut toteuttamaan tehokkaita toimenpiteitä, sekä tarvittaessa erityistoimenpiteitä alkuperäiskansaan kuuluvien aseman edistämiseksi. Erityistä huomiota Suomi on sitoutunut kiinnittämään alkuperäiskansaan kuuluvien iäkkäiden, naisten, nuorten, lasten ja vammaisten saamelaisten asemaan, oikeuksiin ja erityistarpeisiin. Vammaispalvelulaki ei sisällä viittauksia YK:n alkuperäiskansajulistuksesta ja sen toimeenpanoon liittyvästä maailmankonferenssin loppuasiakirjasta tai suoria kirjauksia alkuperäiskansaan kuuluvien vammaisten ihmisten oikeuksien vahvistamisesta. Tämä yhdessä ammattilaisten vähäisen alkuperäiskansaoikeuksia koskevan osaamisen kanssa voidaan nähdä usein johtavan lakien soveltamiseen siten, että kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien huomioimisen velvoittavien lainkirjausten ei tulkita koskettavan Suomessa elävää saamelaisväestöä.

Koivisto Anni
Saamelaiskäräjät